

Van boek naar doek. De realisatie van een kortfilm en een intensieve taalstimulatie bij beroeps- en technische leerlingen

1. Inleiding

Hoe zet je leerlingen aan tot lezen en hoe leer je hen creatief omgaan met taal? Met deze vragen betrekken we jongeren uit het technisch onderwijs en het beroepsonderwijs bij het verwezenlijken van een kortfilm. Via intensief ervaringsgericht en vakoverschrijdend onderwijs stimuleren we bij hen 'de goesting in taal'.

Vanuit de eigen ervaring, twee gerealiseerde filmprojecten en de publicatie van een educatieve syllabus, wordt in deze tekst een stappenplan geschetst dat door elke gemotiveerde leerkracht gehanteerd kan worden. Filmfragmenten en concrete voorbeelden illustreren het proces. De uiteenzetting heeft tot doel de leerkracht aan te zetten om op een interactieve manier met de leerlingen aan de slag te gaan en zo de klas een taalkundige, relationele en esthetische boost te geven.

2. Doelstelling

Om taal, literatuur en geletterdheid in het algemeen aan te scherpen bij leerlingen uit het beroeps- en technisch onderwijs, kiezen we ervoor om de lesinhoud te laten aansluiten bij onderwerpen en thema's die zij boeiend vinden. Muziek en film behoren tot de favoriete vrijetijdsbestedingen van de opgroeiende jeugd, en met ons filmproject gebruiken we hun interesses als een Trojaans paard om hen tot correct lezen en spreken aan te zetten. Door verschillende disciplines in één project te laten overlappen, werken we bewust met een ervaringsgerichte onderwijsmethodiek. Dat wordt bewerkstelligd door een kruisbestuiving te realiseren tussen technische vakken, taalvakken en vakken uit de meer humane sfeer. Het project is een oefening om verschillende klassen kennis te laten maken met taal en cultuur in de meest brede zin, en is tegelijkertijd een pleidooi voor vakoverschrijdend samenwerken tussen collega's en externe partners waarbij de betrokkenheid van de leerling centraal staat.

3. Start van het filmproject

Alles begint met enkele brainstormsessies aan tafel of op café. Enkele gelijkgestemde leerkrachten die zich willen inzetten om de muzische ontwikkeling van de leerlingen aan te wakkeren en het culturele aanbod op school te verbreden, zitten samen. Het vertrekpunt is en blijft: jongeren aanzetten tot lezen, becommentariëren en beleven van literatuur door het schrijven en uitwerken van opdrachten conform de einddoelstellingen voor het vak Nederlands. Belangrijk is de integratie van andere, aan de beroepskeuze gerelateerde vakken door vakoverschrijdend te werken.

3.1 Keuzes

Bij het aanvangen dienen enkele knopen doorgehakt te worden:

- *Keuze te verfilmen boek* – Er verschijnen in ons taalgebied jaarlijks tal van interessante jeugdromans die zich voor een verfilming lenen. Het ruime aanbod noopt weliswaar tot een selectie. Om met de leerlingen een succesvol verhaal af te kunnen maken, sluit het thema beter aan bij de leefwereld van de leerling ('verliefdheid', 'vriendschap', 'verlies', 'rouw', 'mysterie', 'spanning', enz.) en is het bij voorkeur gelieerd aan de opleiding. Dat schept interessante openingen om vakoverschrijdend te gaan werken en om de interesse van de leerlingen te wekken. Een andere motivatie is de beschikbaarheid van de auteurs om mee te werken: het akkoord van de auteurs en de uitgeverij, de bereidheid om mee te werken en eventueel te komen spreken in de klas.
- *Keuze doelgroep* – Met welke leerlingen werk je? Afhankelijk van het stadium van de taalontwikkeling (verschil tussen leerlingen tweede en derde graad). Welke opdrachten verbinden we aan welke groep? Het voordeel om met afgebakende groepen te werken, is dat het project overzichtelijk en qua tijd beheersbaar blijft, en dat je het kunt laten afhangen van welke gemotiveerde leerkracht in welke klas les geeft. De taakverdeling kan je laten afhangen van het ontwikkelingsniveau van leerlingen of klassen.
- *Budgettaire keuze* – Een groot of een klein budget? Dat hangt af van wat je wilt uitbesteden aan externe partners. Camera, regie, make-up, trucage, montage, productie dvd's, enz. kosten geld. Hou er rekening mee dat tegenover de uitgaven ook inkomsten moeten staan: subsidies, externe sponsoring (bedrijven, gemeente, sympathisanten, enz.) of intern sponsorschap (de school, de ouderraad, opbrengsten uit op de school georganiseerde activiteiten, enz.). Het kostenplaatje is heel belangrijk en vraagt om een goede begroting, maar het verschil tussen een groot en klein budget hoeft daarom geen afbreuk te doen aan de kwaliteit. De hedendaagse tech-

nologie biedt enorm veel mogelijkheden voor iemand die er handig mee kan omspringen. Verschillende leerlingen springen daar verrassend slim mee om. Externe partners kunnen aangesproken worden om advies en workshops te geven. Technisch kan je camerawerk en montage oplossen met eigen middelen. Externe partners zoals een filmschool, een academie, een hogeschool of amateurgezelschappen zijn mogelijk geïnteresseerd om mee te werken. Veel materiaal kan gehuurd worden bij diverse uitleendienstes. Geloof zeker in het organisatietalent en het enthousiasme van je collega's en leerlingen om zaken als bijvoorbeeld 'regie' en 'scenario' onder handen te nemen.

- *Inhoudelijke keuze* – Schrijf een voorlopig draaiboek met de bedoeling de schooldirectie te overtuigen om mee te stappen in het project. Zie het als een motivatie om anderen binnen de school over de streep te trekken. Daarin vermeld je wat je met het materiaal zult aanvangen en waarom het voor de leerlingen en de school waardevol is. Werk een voorlopige tijdlijn uit waarin je het project wilt realiseren. Start met het inlichten van de betrokken leerlingen en het verkrijgen van de toestemming van de auteur en de uitgeverij om een boek te bewerken. Eindig met een persvoorstelling, de première en het afsluiten van de boekhouding, en met een evaluatie met de leerlingen.
- *Aan de school de keuze* – Leg het idee en dossier voor aan de schooldirectie. Bespreek wat de mogelijkheden zijn en schat in wat je van medewerking mag verwachten. Laat het inplannen in de schoolkalender. Dat is belangrijk voor het vrijroosteren van de leerlingen en begeleiders (ongeveer 1 week).

3.2 Chronologie van het project

1. *Inlichten* van de betrokken leerlingen en aanspreken van leerkrachten om vakoverschrijdend te werken.
2. *Het boek*. Lesopdrachten. Lezen van het gekozen boek met schrijf-, spreek- en luisteropdrachten: samenvatting, ontwerpen van cover, quiz, maken van fotoroman, schrijven van flaptekst. Uitnodigen van de auteur. Vragen formuleren en interviewen. Nadenken over de transitie van boek naar film.
3. *De film*. Lesopdrachten. Les over film in de algemene zin. Het filmbedrijf in al zijn aspecten. Gegeven door een leerkracht of externe partner. Bezoek van de cameraman die uitleg geeft over de filmopnames. Filmtaal, functie van muziek, het filmproces, de taakverdeling. Leerlingen vertrouwd maken met filmbegrippen zoals 'regisseur', 'draaiboek', 'dolly', 'clapper loader', 'boom operator', 'script-assistent', enz.

4. *Het scenario*. Lesopdrachten. Beginnen met enkele lessen over scenarioschrijven. Leerlingen kunnen in groep verschillende stukken van het boek naar een scenario vertalen. De verhaallijn kan naar een situatie op school getransponeerd worden. De begeleider die de regie doet, brengt de stukken samen en stelt het eindproduct ter discussie voor aan de leerlingen. Er wordt geargumenteed en de spanningsboog, de dialogen en de beeldtaal worden onder de loep genomen. Knopen worden doorgehakt.
5. *Het draaiboek/story board*. Taak van de begeleider. Het scenario knippen in opnamedagen, rekening houdend met de locaties. Dag 1 – Scène X – Locatie (interieur/exterieur) – Welke acteurs/figuranten/entourage – Benodigdheden.
6. *De casting*. Lesopdrachten. Kandidaat-acteurs worden voorbereid en krijgen opdrachten die door de rest van de klas beoordeeld worden. Er wordt op bepaalde parameters gelet zoals ‘mime’, ‘oogexpressie’, ‘spraak’, ‘stemgebruik’, ‘zelfvertrouwen’, ‘originaliteit en creativiteit’, ‘gebruik van de ruimte’, enz.
7. *Verdeling van de neventaken*. Alle leerlingen die geen rol hebben in de film krijgen volgens hun talent en interesse een taak toegewezen. Lijst taken. Wie geen taak heeft, figureert in de kortfilm.
8. *De score*. Ondertussen zijn enkele leerlingen bezig met het schrijven van een soundtrack. De schoolband met leerlingen uit alle graden werkt onder begeleiding aan songs die aansluiting vinden bij de thematiek van de film. Er worden opnames gepland zodat de soundtrack klaar is voor de montage. Indien geen schoolband: op zoek gaan naar gepaste geluiden, muziek en eventueel bevriende muzikanten/bands.
9. *De locatiejacht en definitieve afspraken*. De concrete locaties worden bezocht, afspraken worden gemaakt met de school en de gemeente. Definitieve aanpassing van het draaiboek. *Storyboard*. Uitschrijven van de shots per scène: scène 1 – locatie – shot 1 – beknopte directeive – aandachtspunten – de betere take.
10. *De opnames*. De leerkrachten die normaal lesgeven aan de klassen begeleiden de opnames, samen met de begeleidingskern. Bij opnames met een beperkt aantal acteurs kan de rest van de klas les krijgen. Goed inplannen in het draaiboek. Deze fase is heel intens. Veel afspraken die moeten worden nagekomen (vervoer, catering, materiaal, *props*, make-up, toegang tot, medewerking van, enz.).
11. *De poster*. Lesopdrachten. Les informatica. De leerlingen krijgen de opdracht om een filmposter te maken. Foto's die tijdens de opnames genomen zijn, kunnen gebruikt worden. Alle juiste informatie wordt evenwichtig op de affiche geplaatst.

De beste poster wordt de filmaffiche. Er wordt gebouwd aan een website en een *Facebook*pagina.

12. *Vakoverschrijdende thematiek*. Lesopdrachten. Het thema van de kortfilm kan uitgediept worden in lessen als Godsdienst ('rouw', 'verlies', 'liefde', enz.) of PAV (maatschappelijke thematiek).
13. *De Montage*. Muziek, geluidsspoor en beelden van de scènes worden boven elkaar geplaatst. Keuzes maken. Generiek schrijven.
14. *Pers en première*. Lesopdrachten. Schrijven van persbericht en -map. Uitnodiging première.
15. *Het eindproduct*. Productie dvd's, maken van een gepaste cover, film online plaatsen.
16. *Afsluiten van de boekhouding*. Einddossier voor de subsidiëring indienen.
17. *Eindevaluatie met de betrokken groep*. Lesopdracht. SWOT-analyse schrijven.

4. Korte reflectie

Inhoudelijk weegt de balans in dit filmproject zonder twijfel door naar de positieve kant. Het interactieve karakter, waarbij leerlingen en begeleiders met taal en cultuur in het algemeen en met het filmmedium in het bijzonder omgaan, versterkt het sociaal-culturele besef van alle deelnemers. De esthetische en relationele ontwikkeling van de jongeren krijgt een *boost*. Ze leren met elkaar afspreken, met verantwoordelijkheid omgaan en naar een doel toewerken (sleutelvaardigheden). Het verfilmen van een jeugdroman scherpt het taalbesef en het taalgebruik bij de beroepsleerlingen aan op een actieve en betrokken manier.

Mogelijke bezwaren situeren zich eerder op het praktische vlak. Niet onbelangrijk is het financiële en het technische luik. Maar met creativiteit, enthousiasme en zoekwerk kan heel wat worden gerealiseerd, zo leerde onze ervaring. Niet Hollywood is het doel, wel het afwerken van een leerrijk proces, waarin de participatie van de leerlingen maximaal is.